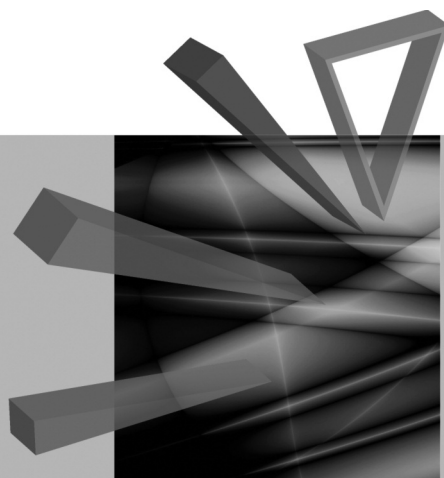

PRACE NAUKOWE
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
RESEARCH PAPERS
of Wrocław University of Economics

245

Ekonomia

pod redakcją
Jerzego Sokołowskiego
Magdaleny Rękas
Grażyny Węgrzyn

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Recenzenci: Tomasz Bernat, Waclaw Jarmołowicz, Elżbieta Kryńska,
Andrzej Miszczuk, Marzanna Poniatowicz, Stanisław Swadźba,
Grażyna Wolska, Urszula Zagóra-Jonszta

Redakcja wydawnicza: Barbara Majewska, Dorota Pitulec

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Barbara Cibis

Łamanie: Małgorzata Czupryńska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>
oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-205-5

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Kamil Augustyn, Kazimierz W. Krupa: Ocena stanu kapitału intelektualnego przedsiębiorstw Podkarpacia na podstawie wyników badań empirycznych.....	13
Jan Borowiec: Wahania cykliczne a zmiany realnego efektywnego kursu walutowego w strefie euro.....	23
Katarzyna Czech: Ewolucja realizacji zrównoważonego rozwoju w Polsce	34
Karolina Drela: Utrata pracy w XXI wieku.....	44
Malgorzata Gajda-Kantorowska: Kontrowersje wokół metod pomiaru stabilności wzrostu gospodarczego.....	55
Malgorzata Gasz: Działania stabilizujące gospodarkę Unii Europejskiej w warunkach kryzysu finansów publicznych.....	65
Łukasz Goczek: Porównanie skuteczności polityki fiskalnej i monetarnej na panelowej próbie wektorowo-autoregresyjnej.....	77
Alina Gorczyńska, Danuta Szwajca: Dekoniunktura gospodarcza a restrukturyzacja naprawcza przedsiębiorstwa.....	88
Beata Guziejewska: Kredyty zagrożone i rezerwy celowe na tle ogólnej sytuacji w sektorze bankowym w latach 2008-2010.....	98
Anna Horodecka: Rola prądów filozoficznych w kształtowaniu metodologii nauk ekonomicznych.....	110
Robert Huterski: Wybrane aspekty quasi-fiskalnej działalności Systemu Rezerwy Federalnej Stanów Zjednoczonych.....	120
Marcin Idzik: Zastosowanie gradacyjnego modelu w analizie zaufania do banków i innych instytucji finansowych w Polsce.....	129
Michał Jurek: Koncepcje monetarne D.H. Robertsona i ich wykorzystanie do analizy ilościowej i dochodowej teorii pieniądza.....	139
Tomasz Kacprzak: Bezpieczeństwo pracy a bezpieczeństwo zatrudnienia w Polsce w kontekście <i>flexicurity</i>	148
Marcin Kalinowski: Krytyka korporatywizmu z perspektywy nowej ekonomii politycznej.....	160
Dariusz Kielczewski: Koncepcja ekonomii zrównoważonego rozwoju.....	170
Ilona Kijek, Marta Pszczółkowska: Taksonomiczne ujęcie sytuacji makroekonomicznej państw Unii Europejskiej w latach 2001, 2005 I 2009.....	179
Aldona Klimkiewicz: Konsekwencje podwyższenia wieku emerytalnego kobiet dla rynku pracy.....	191

Ryszard Kowalski: Liberalne państwo dobrobytu wobec najsłabszych grup społecznych.....	201
Sylwester Kozak: Rola banków w dystrybucji produktów ubezpieczeniowych w Polsce w latach 2002-2010.....	210
Sylwester Kozak: Zmiany w strukturze kredytów dla sektora niefinansowego w Polsce w latach 2001-2010	222
Jakub Kraciuk: Wpływ światowego kryzysu finansowego z 2008 roku na gospodarkę Niemiec	233
Mirosław Krajewski: Kapitał ludzki w procesie zarządzania wartością przedsiębiorstwa	243
Barbara Kryk: Szanse i zagrożenia zatrudnienia nosicieli wirusa HIV w opinii studentów.....	253
Iwa Kuchciak: Crowdsourcing w kreowaniu wartości przedsiębiorstwa bankowego.....	263
Robert Kurek: Asymetria informacji na rynku ubezpieczeniowym	272
Katarzyna Kuźniar-Żyłka: Media jako uczestnik procesu informacyjnego w warunkach gospodarki opartej na wiedzy.....	283
Joanna Latuszek: Globalizacja a nierówności między państwami.....	293
Renata Lisowska, Dorota Starzyńska: Działalność innowacyjna polskich przedsiębiorstw przemysłowych na przykładzie województwa łódzkiego	303
Józef Łobocki: Sektor finansowy a kapitał społeczny.....	314
Łukasz Menart: Kluczowe obszary działań menedżera klastra.....	324
Aneta Mikula: Poziom ubóstwa i deprywacji materialnej dzieci w krajach Unii Europejskiej	336
Michał Moszyński: Idee ładu gospodarczego w procesie transformacji systemowej byłej NRD – oczekiwania a rzeczywistość.....	347
Arnold Pabian: Zrównoważona produkcja w gospodarce przyszłości. Perspektywy i bariery rozwoju	357
Wiesław Pasewicz, Artur Wilczyński, Michał Świtlyk: Efektywność państwowych wyższych szkół zawodowych w latach 2004-2010	367
Iwona Pawlas: Społeczno-ekonomiczny rozwój krajów Unii Europejskiej w świetle badań taksonomicznych.....	377
Renata Pęciak: Działania Jeana-Baptiste’a Saya na rzecz instytucjonalizacji nauki ekonomii	386
Elżbieta Pohulak-Żołędowska: Innowacyjność w dobie postindustrialnej....	396
Adriana Politałaj: Efektywność centrów integracji społecznej w zakresie przeciwdziałania długotrwałemu bezrobociu	407
Magdalena Rękas: Ulgi prorodzinne jako element polityki rodzinnej w wybranych krajach Unii Europejskiej	418
Wioleta Samitowska: Ekonomia społeczna wobec wyzwań rynku pracy	432
Anna Skórska: Zmiany sytuacji na polskim rynku pracy jako konsekwencja kryzysu gospodarczo-finansowego.....	443

Grzegorz Sobiecki: Pieniądz doskonały.....	453
Małgorzata Solarz: Wady i zalety mikropożyczek jako narzędzia inkluzji finansowej sprzyjającego wzrostowi dobrobytu	463
Robert Stanisławski: Potrzeby w zakresie rozwoju innowacyjnego małych i średnich przedsiębiorstw nieinnowacyjnych (w świetle badań własnych)	474
Bogusław Stankiewicz: Makroekonomiczny model turystyki medycznej w Polsce – podstawowe uwarunkowania badań	486
Dariusz Eligiusz Staszczak: Znaczenie globalnego kryzysu finansowo-gospodarczego dla zmian światowego systemu ekonomiczno-politycznego.	497
Feliks Marek Stawarczyk: Kryzys na przykładzie Argentyny a ekonomiczne problemy Grecji	507
Stanisław Swadźba: System gospodarczy Polski i Republiki Czeskiej. Analiza porównawcza.....	517
Maciej Szczepankiewicz: Badanie potencjału innowacyjnego studentów	527
Maciej Szumlański: Wzrost kapitału ludzkiego w Unii Europejskiej	537
Sylwia Talar: Crowdsourcing jako efektywna forma współpracy.....	548
Jacek Tomkiewicz: Strefa euro wobec kryzysu finansowego	558
Magdalena Tusińska: Czy wzrost gospodarek krajów Unii Europejskiej jest inteligentny?	568
Monika Utzig: Zadłużenie gospodarstw domowych w monetarnych instytucjach finansowych.....	579
Monika Walicka: Podatkowe uwarunkowania konkurencyjności małych przedsiębiorstw	590
Grzegorz Wałęga: Społeczno-ekonomiczne determinanty zadłużenia gospodarstw domowych w Polsce.....	600
Grażyna Węgrzyn: Uwarunkowania ekonomiczne innowacji w sektorze usług.....	611
Anna Wildowicz-Giegiel: Uwarunkowania kreacji kapitału intelektualnego w polskich przedsiębiorstwach	622
Sylwia Wiśniewska: Budowa współpracy nauki z gospodarką wyzwaniem dla polityki innowacyjnej państwa	633
Renata Wojciechowska: Problem metody badawczej w ekonomii	643
Jarosław Wojciechowski: Wpływ zaburzenia preferencji czasowej na wysokość bezrobocia równowagi na przykładzie Polski	652
Alfreda Zachorowska, Agnieszka Tylec: Efektywność kosztowa aktywnych programów rynku pracy w województwie śląskim w latach 2005-2010 ...	663
Urszula Zagóra-Jonszta: Sektor bankowy w drugiej Rzeczypospolitej	674
Małgorzata Zielenkiewicz: Stopień regulacji publicznej a poziom życia	685
Mariusz Zieliński: Polityka fiskalna a kryzys gospodarczy w wybranych krajach Unii Europejskiej	695

Summaries

Kamil Augustyn, Kazimierz W. Krupa: Assessment of intellectual capital level in enterprises of Podkarpackie Voivodeship based on empirical research results.....	22
Jan Borowiec: Cyclical fluctuations and changes in real effective exchange rate in the euro zone	33
Katarzyna Czech: Evolution of the implementation of sustainable development in Poland	42
Karolina Drela: Job loss in the 21st century	54
Malgorzata Gajda-Kantorowska: Controversy over the methods of measurement of economic growth sustainability	64
Malgorzata Gasz: Performance management stabilizing European Union in an economic public finance crisis.....	76
Lukasz Goczek: Comparison of the effectiveness of fiscal and monetary policy in a panel vector autoregressive model.....	87
Alina Gorczyńska, Danuta Sz wajca: Economic downturns and repair restructuring of a company	97
Beata Guziejewska: Non-performing loans and dedicated reserves against the general state of banking sector in Poland in 2008-2010.....	109
Anna Horodecka: The influence of philosophical schools on the methodology of economics.....	119
Robert Huterski: Selected aspects of quasi-fiscal activities of the Federal Reserve System of the United States.....	128
Marcin Idzik: The use of a gradation model in the analysis of trust in banks and other financial institutions in Poland.....	138
Michał Jurek: Monetary concepts of D.H. Robertson and their use for the analysis of the quantity and income theory of money	147
Tomasz Kacprzak: Job security and employment security in Poland within the context of flexicurity.....	159
Marcin Kalinowski: The criticism of corporatism from the new political economy perspective	169
Dariusz Kielczewski: Conception of the economics of sustainable development	178
Ilona Kijek, Marta Pszczółkowska: A taxonomic view of the European Union states macroeconomic situation in 2001, 2005 and 2009	190
Aldona Klimkiewicz: Consequences of the increase of women's retirement age for the labour market.....	200
Ryszard Kowalski: Liberal welfare state and the most vulnerable social groups	209
Sylwester Kozak: The role of banks in the insurance products distribution in Poland between 2002 and 2010	221

Sylwester Kozak: Changes in the structure of loans to the nonfinancial sector in Poland in 2001-2010.....	232
Jakub Kraciuk: The influence of the world financial crisis of 2008 on the economy of Germany	242
Mirosław Krajewski: Human capital in the process of management of the company's value	252
Barbara Kryk: Chances and threats of employment for carriers of HIV in students' opinion.....	262
Iwa Kuchciak: Crowdsourcing in the creation of banking company value	271
Robert Kurek: Information asymmetry on the insurance market.....	282
Katarzyna Kuźniar-Żyłka: Media as a participant of information process in terms of the knowledge-based economy.....	292
Joanna Latuszek: Globalization and inequality between states	302
Renata Lisowska, Dorota Starzyńska: Innovation activity of Polish manufacturing enterprises based on the example of Łódź Voivodeship.....	313
Józef Łobocki: Financial sector and social capital	323
Łukasz Menart: Key areas for cluster manager's activities.....	335
Aneta Mikula: Level of poverty and material deprivation of children in the European Union countries	346
Michał Moszyński: Ideas of economic order in the process of economic transformation of the former GDR – expectations and reality	356
Arnold Pabian: Sustainable production in the economy of future, perspectives and barriers of development	366
Wiesław Pasewicz, Artur Wilczyński, Michał Świtłyk: Efficiency analysis of state higher vocational schools in 2004-2010	376
Iwona Pawlas: Socio-economic development of European Union economies in the light of taxonomic analysis.....	385
Renata Pęciak: Jean-Baptiste Say's actions for institutionalisation of economics.....	395
Elżbieta Pohulak-Żołędowska: Innovation in post-industrial era.....	406
Adriana Politaj: Effectiveness of centres of social integration in scope of counteraction of long-term unemployment	417
Magdalena Rękas: Family taxation as an instrument of family policies in selected EU countries	431
Wioleta Samitowska: Social economy towards labour market challenges.....	442
Anna Skórska: The changes on Polish labour market as a result of the economic and financial crisis	452
Grzegorz Sobiecki: The perfect currency	462
Małgorzata Solarz: Advantages and disadvantages of micro-loans as the tool of financial inclusion enhancing wealth growth.....	473
Robert Stanisławski: The needs of SMS sector (no-innovative enterprises) for the innovative development (in the lights of own research)	485

Bogusław Stankiewicz: Macroeconomic model of medical tourism in Poland – basic conditions of research.....	496
Dariusz Eligiusz Staszczak: Importance of the global financial-economic crisis for the world economic-political system changes	506
Feliks Marek Stawarczyk: Crisis on the example of Argentina and the economic problems in Greece	516
Stanisław Swadźba: Economic system of Poland and the Czech Republic. Comparative analysis.....	526
Maciej Szczepankiewicz: Research of student's innovative potential.....	536
Maciej Szumlański: Human capital growth in the European Union.....	547
Sylvia Talar: Crowdsourcing as an effective model of cooperation.....	557
Jacek Tomkiewicz: Euro-zone and the financial crisis	567
Magdalena Tusińska: Is economic growth of the European Union countries smart?.....	578
Monika Utzig: Liabilities of households in monetary financial institutions ...	589
Monika Walicka: Tax impact on competitiveness of small enterprises.....	599
Grzegorz Wałęga: Socio-economic determinants of household debt in Poland	610
Grażyna Węgrzyn: Economic determinants of innovation in the service sector	621
Anna Wildowicz-Giegiel: Conditions of intellectual capital creation in Polish enterprises	632
Sylvia Wiśniewska: Building cooperation between science and business as a challenge for innovation policy of state.....	642
Renata Wojciechowska: Problem of research method in economy.....	651
Jarosław Wojciechowski: Impact of time preferences disturbance on the level of balance unemployment, based on the example of Poland.....	662
Alfreda Zachorowska, Agnieszka Tylec: Cost efficiency of active labour market programmes in Silesian Voivodeship in 2005-2010	673
Urszula Zagóra-Jonszta: Banking sector in the Second Republic of Poland	684
Małgorzata Zielenkiewicz: The degree of public regulation and the standard of living.....	694
Mariusz Zieliński: Fiscal policy and economic crisis in selected European Union countries.....	704

Kamil Augustyn, Kazimierz W. Krupa

Uniwersytet Rzeszowski

OCENA STANU KAPITAŁU INTELEKTUALNEGO PRZEDSIĘBIORSTW PODKARPACIA NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ EMPIRYCZNYCH

Streszczenie: Kapitał intelektualny jest jednym z najważniejszych czynników wpływających na konkurencyjność przedsiębiorstw. Celem artykułu jest prezentacja wyników badań empirycznych wybranych aspektów oceny poziomu kapitału intelektualnego podmiotów zorganizowanych. W procesie badawczym wykorzystano metodę ankietową i narzędzia statystyczne. Wyniki przedstawiono w tabelach. Okresem badawczym był rok 2010. W badaniach uwzględniono 62 cechy kapitału intelektualnego. Wyniki badań pokazały, że stan kapitału intelektualnego w badanej grupie 122 podmiotów gospodarczych znajduje się jeszcze na relatywnie niskim poziomie.

Słowa kluczowe: kapitał intelektualny, przedsiębiorstwo, cecha statystyczna.

1. Wstęp

Współczesne organizacje funkcjonują w realiach gospodarki opartej na wiedzy, w której kluczowym czynnikiem sukcesu jest stopień wykorzystania kapitału intelektualnego (KI). Jego stan warunkuje bowiem: innowacyjność rozwiązań (co zasadniczo poprawia poziom brandu), elastyczność funkcjonowania, popularyzowanie nowych idei, efektywne doskonalenie procesów biznesowych i operacyjnych, skuteczne uczenie się np. wytwarzania konkurencyjnych produktów, a także profesjonalne i inteligentne zarządzanie informacją oraz wiedzą¹. Ważne jest więc mierzenie stanu KI np. za pomocą VAIC (wskaźnik intelektualnej wartości dodanej) oraz stymulowanie jego wzrostu². Kreatywny personel zazwyczaj może bowiem poprawiać stan goodwillu oraz zwykle jest akceleratorem sukcesów rynkowych. Wartość przedsiębiorstw posiadających skuteczną i realną zdolność do osiągnięcia sukcesów w gospodarczej rywalizacji kreowana jest przede wszystkim przez ich kapitał intelektualny. EVA takich organizacji przekracza kilkakrotnie, a niekiedy nawet kilkanaście razy ich wartość księgową, co podkreśla duże znaczenie aktywów niematerialnych.

¹ S. Čarnický, K.W. Krupa, P. Skotny, *Business Intelligence: theory and practice*, Publishing House of Rzeszow University, Rzeszow – Košice 2011.

² M.L. Zyla, *Fair Value Measurements. Practical Guidance and Implementation*, Wiley 2010.

Celem naukowym artykułu jest przedstawienie wyników badań dotyczących kapitału intelektualnego przedsiębiorstw prowadzących działalność w województwie podkarpackim. Badania zostały przeprowadzone w ramach projektu badawczego *Kapitał intelektualny jako akcelerator rozwoju społeczeństwa informacyjnego*³. Nadzrędnym celem naukowym projektu jest opracowanie metodologii kwantyfikacji KI w podkarpackich przedsiębiorstwach oraz budowa akceleratorów wzmacniających efektywność wykorzystania tego kapitału przez pracowników podmiotów funkcjonujących w realiach społeczeństwa informacyjnego.

Niniejsze opracowanie ma charakter przyczynkowy. Dotyczy zagadnienia pochodnego od problemu głównego projektu. Podrzędny problem naukowy opracowania określa następujące pytanie badawcze: Jaki jest stan kapitału intelektualnego MŚP Podkarpacia? Udzielenie odpowiedzi na to pytanie uzupełni istniejącą w tym obszarze wiedzę oraz przyczyni się do powiększenia dorobku naukowego z zakresu zarządzania kapitałem intelektualnym. Niewątpliwie wskaże również obszary krytyczne, istotne zarówno dla teorii, jak i praktyki gospodarczej, w których niezbędne jest zaproponowanie nowych lub modyfikacja istniejących rozwiązań. Współcześnie jest to wyjątkowo istotne z punktu widzenia identyfikacji:

- instrumentów poprawy sytuacji ekonomiczno-finansowej nie tylko podmiotów gospodarczych, ale również regionu,
- przyspieszenia rozwoju lewarowej roli społeczeństwa informacyjnego na Podkarpaciu⁴.

2. Problem definiowania kapitału intelektualnego

Zasadniczym problemem są trudności z jednoznacznym i precyzyjnym zdefiniowaniem istoty roli kapitału intelektualnego i skwantyfikowaniem jego stargetowej roli⁵. W polskiej literaturze przedmiotu istnieje obecnie wiele propozycji w tym zakresie, które często odnoszą się również do różnych pokrewnych pojęć, np: aktywa ukryte, aktywa niewidzialne, aktywa niematerialne, aktywa niefinansowe, czy też kapitał wiedzy⁶.

³ Projekt jest realizowany przez Zakład Ekonomiki Inwestycji i Zarządzania Strategicznego Wydziału Ekonomii Uniwersytetu Rzeszowskiego w Rzeszowie (Projekt badawczy MNiSW ID 92640 N N115 408840, *Kapitał intelektualny jako akcelerator rozwoju społeczeństwa informacyjnego*).

⁴ M. Tkáč, M. Babiak, K.W. Krupa, *Lewarowa siła personelu MSP (rezultaty międzynarodowych badań)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2012.

⁵ L. Moore, L. Craig, *Intellectual Capital in Enterprise Success: Strategy Revisited*, Wiley, 2008; A.I. Poltorak, P.J. Lerner, *Essentials of Intellectual Property: Law, Economics, and Strategy*, Wiley 2011.

⁶ Genezę oraz różne ujęcia definicyjne kapitału intelektualnego omawiają szczegółowo np.: S. Kasiewicz, W. Rogowski, M. Kicińska, *Kapitał intelektualny. Spojrzenie z perspektywy interesariuszy*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2006, s. 70-71; M. Kolarz, *Znaczenie wiedzy i kapitału intelektualnego we współczesnej gospodarce i organizacji*, [w:] *Kapitał ludzki w dobie integracji i globalizacji*, red. B. Kozusznik, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2005, s. 84-85; M. Mroziwski,

Tabela 1. Przykładowe definicje kapitału intelektualnego i jego cechy charakterystyczne

Autor	Definicja kapitału intelektualnego
T. Stewart	Jest to materiał intelektualny, na który składają się: wiedza, informacja, własność intelektualna i doświadczenie, które może być wykorzystywane do tworzenia bogactwa.
L. Edvinsson	Jest to wiedza, która może być zamieniona na wartość.
L. Edvinsson, M.S. Malone	Są to: wiedza, doświadczenie, technologia organizacyjna, stosunki z klientami oraz umiejętności zawodowe, które pozwalają firmie osiągnąć przewagę konkurencyjną. Ponadto autorzy twierdzą, że kapitał intelektualny nie ma charakteru aktywów, ale zobowiązań, czyli jest kapitałem pożyczonym od różnych grup, m.in. klientów, pracowników.
G. Roos, J. Roos	Jest to suma ukrytych aktywów nieuwzględnionych w sprawozdaniach finansowych, obejmująca zarówno to, co zostaje w głowach pracowników, jak i to, co zostaje po wyjściu pracowników do domu.
OECD	Jest ekonomiczną wartością dwóch kategorii nienamacalnych aktywów przedsiębiorstwa: kapitału organizacyjnego (strukturalnego) i kapitału ludzkiego.

Źródło: M. Bąk, *Uwagi na temat pojęcia i klasyfikacji wartości niematerialnych*, [w:] *Informacyjna funkcja rachunkowości w gospodarce współczesnej*, red. A. Dyhdalewicz, G. Klamecka-Roszowska, J. Sikorski, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2008, s. 185.

W tabeli 1 zaprezentowano kilka definicji kapitału intelektualnego różnych autorów i OECD. Jej analiza wskazuje, iż poszczególni autorzy prezentują dość zróżnicowane stanowiska dotyczące poszczególnych elementów kapitału intelektualnego. Można więc sformułować konkluzję, że istnienie wielu definicji kapitału intelektualnego pośrednio potwierdza jego ogromne znaczenie w funkcjonowaniu i rozwoju nowoczesnej organizacji.

3. Cel badania, hipoteza badawcza, wykorzystane metody i opis przebiegu badań

Celem przeprowadzonego badania empirycznego było dokonanie oceny stanu kapitału intelektualnego wybranych podmiotów zorganizowanych Podkarpacia. Przyjęta hipoteza badawcza głosi, że przeciętny poziom kapitału intelektualnego w podkarpackich podmiotach znajduje się na niskim poziomie.

Charakter celu i hipotezy badawczej wymaga sformułowania założenia badawczego, dotyczącego definicji kapitału intelektualnego. Na potrzeby prowadzonych analiz przyjęto roboczą definicję, która brzmi następująco: „Kapitał intelektualny to połączona wiedza, umiejętności, zdolności i innowacyjność poszczególnych pracowników przedsiębiorstwa do sprawnego wykonywania zadań oraz wartość

przedsiębiorstwa, kultura organizacyjna i informatyczna, filozofia i strategia funkcjonowania na innowacyjnym rynku, zdolność przedsiębiorstwa do wspierania produktywności pracowników, eksploatowane systemy informatyczne i bazy danych, struktury organizacyjne, patenty i znaki handlowe”.

W badaniu posłużono się następującymi metodami badań naukowych:

- wywiadem skategoryzowanym i swobodnym,
- metodą ankietową,
- metodą statystyczną.

Pierwszy etap procesu postępowania badawczego stanowiły studia literaturowe i analizy przypadków. Uzyskana wiedza posłużyła do konstrukcji następnych faz badawczych. Drugim etapem było opracowanie narzędzi badawczych. Efektem było zbudowanie kwestionariuszy ankietowych. Oprócz pytań zamkniętych skonstruowano również wiele pytań otwartych. Możliwy był zatem pomiar poszczególnych cech statystycznych na tzw. mocnej skali ilorazowej. Trzeci etap polegał na przygotowaniu bazy przedsiębiorstw, natomiast czwartym stadium procesu postępowania badawczego było przeprowadzenie badań pilotażowych. Etapem piątym były badania na 122-elementowej próbie badawczej, w której znalazły się głównie małe i średnie podmioty zorganizowane (wg kryterium zatrudnienia) o różnym profilu działalności (usługowe, handlowe i produkcyjne). Dobór próby miał charakter ekspercki. Zespół badawczy dokonał doboru jednostek do próby, bazując na bardzo dobrej znajomości badanych zjawisk. W próbie znalazły się zatem jednostki typowe w opinii prowadzących badanie, dobrze reprezentujące całą populację generalną.

Etap szósty polegał na przeprowadzeniu badań właściwych. Okresem badawczym był rok 2010. Kwestionariusze ankietowe zostały rozesłane do respondentów pocztą tradycyjną i elektroniczną. Nie wszyscy respondenci odesłali kompletnie wypełnione ankiety, ale pomimo to podjęto decyzję o niewykluczeniu ich z badań. Odsetek braku odpowiedzi stanowi bowiem istotną wartość poznawczą.

Etapem siódmym było opracowanie wyników uzyskanych na podstawie przeprowadzonych badań. W tym celu wykorzystano metodę statystyczną. Ostatni – ósmy etap – polegał na analizie wyników i sformułowaniu wniosków. Efekty tej fazy badawczej zaprezentowano poniżej.

4. Wyniki badań

Poniżej przedstawiono wyniki przeprowadzonych badań. Do opisu poziomu badanego zjawiska posłużono się cechami ilościowymi i jakościowymi. Cechy ilościowe zdefiniowano następująco:

X_1 – odsetek osób dysponujących wszystkimi niezbędnymi narzędziami pracy umożliwiającymi sprawną realizację zadań,

X_2 – odsetek procesów, w których obowiązują standardy,

X_3 – odsetek nowych produktów wprowadzonych na rynek w ciągu ostatnich pięciu lat w ogólnej liczbie produktów,

- X_4 – udział stałych dostawców w ogólnej liczbie dostawców,
 X_5 – udział pracowników kluczowych⁷ w ogólnej liczbie zatrudnionych,
 X_6 – odsetek pracowników kluczowych z wykształceniem podstawowym i średnim,
 X_7 – odsetek pracowników kluczowych z wykształceniem wyższym,
 X_8 – doświadczenie zawodowe w branży na stanowiskach kluczowych < 5 lat (odsetek),
 X_9 – doświadczenie zawodowe w branży na stanowiskach kluczowych 5-10 lat (odsetek),
 X_{10} – doświadczenie zawodowe w branży na stanowiskach kluczowych > 5 lat (odsetek),
 X_{11} – długość zatrudnienia w przedsiębiorstwie na stanowiskach kluczowych < 2 lat (odsetek),
 X_{12} – długość zatrudnienia w przedsiębiorstwie na stanowiskach kluczowych 2-5 lat (odsetek),
 X_{13} – długość zatrudnienia w przedsiębiorstwie na stanowiskach kluczowych > 5 lat (odsetek),
 X_{14} – odsetek pracowników posiadających odpowiednie kwalifikacje do pełnienia określonych funkcji w odniesieniu do potrzeb przedsiębiorstwa,
 X_{15} – odsetek osób korzystających w pracy z komputera (przynajmniej raz w tygodniu).

W tabeli 2 przedstawiono podstawowe parametry opisowe ilościowych cech statystycznych. Ponadto dla każdej cechy podano odsetek respondentów, którzy nie udzielili żadnej odpowiedzi.

Tabela 2. Parametry opisowe ilościowych cech statystycznych dotyczących kapitału intelektualnego badanej grupy 122 podkarpackich przedsiębiorstw w 2010 roku

Cecha	Odsetek braku odpowiedzi	Podstawowe parametry opisowe poszczególnych cech						
		min	max	średnia	odch. std.	wsp. zm. (%)	moda (liczność mody)	mediana
1	2	3	4	5	6	7	8	9
X_1	26,2	8	100	89,0	20,4	22,9	100 (51)	100
X_2	54,9	10	100	78,4	23,9	30,5	100 (18)	80
X_3	47,5	0	60	12,3	14,8	120,3	0 (15)	7
X_4	38,5	11	100	68,7	23,8	34,6	80 (13)	80
X_5	47,5	5	100	45,3	31,3	69,1	20 (9)	41
X_6	33,6	0	100	44,9	34,5	76,8	0 (13)	46
X_7	33,6	0	100	55,1	34,5	62,6	100 (13)	55

⁷ Pracownik kluczowy to pracownik kształtujący wyniki przedsiębiorstwa w sposób bezpośredni.

Tabela 2, cd.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
X_8	37,7	0	100	17,8	22,8	128,1	0 (25)	9
X_9	37,7	0	100	41,1	34,8	84,7	100 (13)	30
X_{10}	37,7	0	100	41,1	36,5	88,8	0 (20)	39
X_{11}	39,3	0	85	8,3	14,3	172,3	0 (37)	1
X_{12}	39,3	0	100	29,3	31,1	106,1	0 (16)	20
X_{13}	39,3	0	100	62,4	35,6	57,1	100 (16)	70
X_{14}	25,4	7	100	81,7	23,5	28,8	100 (37)	90
X_{15}	13,1	7	100	63,2	32,6	51,6	100 (31)	67

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Wykorzystując test normalności Shapiro-Wilka sprawdzono, czy rozkłady empiryczne cech ilościowych są zgodne z rozkładem normalnym. Obliczenia przeprowadzono w programie Statistica 8.0, a wyniki zawarto w tab. 3.

Tabela 3. Wyniki testu normalności Shapiro-Wilka

Cecha	N	W	p	Cecha	N	W	p
X_1	90	0,5998	0,0000	X_9	76	0,8763	0,0000
X_2	55	0,8264	0,0000	X_{10}	76	0,8702	0,0000
X_3	64	0,7957	0,0000	X_{11}	74	0,6289	0,0000
X_4	75	0,8925	0,0000	X_{12}	74	0,8188	0,0000
X_5	64	0,8899	0,0000	X_{13}	74	0,8575	0,0000
X_6	81	0,9126	0,0000	X_{14}	91	0,7865	0,0000
X_7	81	0,9126	0,0000	X_{15}	106	0,8640	0,0000
X_8	76	0,7822	0,0000				

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W tabeli 4 zaprezentowano wyniki badań cech jakościowych. Podano również odsetek ankietowanych, którzy nie udzielili odpowiedzi na kolejne pytania.

Tabela 4. Wyniki badań jakościowych cech statystycznych opisujących kapitał intelektualny w badanej grupie 122 przedsiębiorstw Podkarpacia w 2010 roku

Cecha	Wariant cechy		Odsetek braku odpowiedzi
	tak (%)	nie (%)	
1	2	3	4
Posiadanie systemu zarządzania zgodnego z ISO 9001	37,7	52,5	9,8
Posiadanie systemu zarządzania BHP (OHSAS, PN 18001)	4,9	85,3	9,8
Posiadanie systemu zarządzania zgodnego z ISO 14001	6,6	83,6	9,8

1	2	3	4
Posiadanie innego systemu zarządzania	29,5	60,7	9,8
Brak systemu zarządzania	35,2	55,0	9,8
Liniowa struktura organizacyjna	54,2	18,1	27,7
Funkcjonalna struktura organizacyjna	20,2	52,1	27,7
Macierzowa struktura organizacyjna	2,1	70,2	27,7
Dywizjonalna struktura organizacyjna	4,3	68,0	27,7
Realizacja strategii innowacyjnej	34,4	24,6	41,0
Realizacja strategii zachowawczej	18,0	41,0	41,0
Realizacja strategii obliczonej na przetrwanie	6,6	52,4	41,0
Wynagradzanie czasowe pracowników na stanowiskach kluczowych	39,3	55,8	4,9
Wynagradzanie akordowe pracowników na stanowiskach kluczowych	5,7	89,4	4,9
Wynagradzanie czasowe z premią za wyniki pracowników na stanowiskach kluczowych	61,5	33,6	4,9
Wynagradzanie pracowników na stanowiskach kluczowych poprzez dodatkowe nagrody	44,3	50,8	4,9
Inny sposób wynagradzania pracowników na stanowiskach kluczowych	10,7	84,4	4,9
Wykorzystywanie formalnych źródeł informacji w przedsiębiorstwie	68,0	19,7	12,3
Wykorzystywanie nieformalnych źródeł informacji w przedsiębiorstwie	31,1	56,6	12,3
Wykorzystywanie wewnętrznych źródeł informacji w przedsiębiorstwie	63,1	24,6	12,3
Wykorzystywanie zewnętrznych źródeł informacji w przedsiębiorstwie	58,2	29,5	12,3
Baza klientów istnieje i jest na bieżąco aktualizowana	71,3	15,6	13,1
Baza klientów istnieje, lecz nie jest stosowana w działaniach operacyjnych	5,7	81,2	13,1
Brak bazy klientów	9,8	77,1	13,1
Wykorzystywanie klasycznego oprogramowania	69,7	26,2	4,1
Wykorzystywanie specjalistycznego oprogramowania	45,1	50,8	4,1
Korzystanie z systemu ERP	18,0	67,0	15,0
Korzystanie z systemu CRM	39,0	49,0	12,0
Patenty, wnioski racjonalizatorskie	13,0	53,0	34,0
Znaki towarowe, handlowe	29,0	37,0	34,0
Dostęp do Internetu przez stałe łącze szerokopasmowe	60,6	32,0	7,4
Dostęp do Internetu przez modem analogowy	18,9	73,7	7,4
Dostęp do Internetu przez połączenie bezprzewodowe	31,1	61,5	7,4
Brak dostępu do Internetu	1,6	91,0	7,4

Tabela 4. cd.

1	2	3	4
Posiadanie własnej strony internetowej www	80,0	14,0	6,0
Posiadanie własnej infolinii	37,0	56,0	7,0
Posiadanie intranetu	54,0	35,0	11,0
Posiadanie ekstranetu	13,0	70,0	17,0
Korzystanie z Internetu w kontaktach z organami administracji publicznej	66,0	23,0	11,0
Korzystanie z Internetu w celu edukacji i szkolenia pracowników (e-learning)	39,0	49,0	12,0
Korzystanie z Internetu w celu monitorowania rynku	75,0	16,0	9,0
Korzystanie za pośrednictwem Internetu z usług bankowych	81,0	7,0	12,0
Korzystanie z protokołu bezpieczeństwa (SSL)	47,0	35,0	18,0
Dokonywanie zakupów przez Internet	57,0	32,0	11,0
Otrzymywanie zamówień przez Internet	59,0	30,0	11,0
Prowadzenie sprzedaży <i>on-line</i>	15,0	73,0	12,0
Stosowanie podpisu elektronicznego	59,0	29,0	12,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Na podstawie wyników testu normalności Shapiro-Wilka (tab. 3) dla przyjętego w badaniu poziomu istotności $\alpha = 0,05$ hipotezę zerową o normalności rozkładów cech należy odrzucić. Oznacza to przyjęcie hipotezy alternatywnej, głoszącej, że rozkłady empiryczne poszczególnych cech nie są zgodne z rozkładem normalnym. Zatem średnie arytmetyczne badanych cech ilościowych niekoniecznie mogą dobrze odzwierciedlać przeciętny poziom zjawisk. Uwzględnienie w analizie dominanty i mediany (tab. 2) jest więc uzasadnione.

Ponad połowa przedsiębiorstw (51 z 90) zapewniała wszystkim swoim pracownikom niezbędne narzędzia pracy, umożliwiające sprawną realizację zadań (X_1), co pozytywnie wpływa na materialne warunki pracy. Tylko w około jednej trzeciej przedsiębiorstw (18 z 55) wszystkie procesy podlegały standaryzacji (X_2), co nie jest zadowalającym rezultatem. Odsetek nowych produktów wprowadzonych na rynek w ciągu ostatnich pięciu lat w ogólnej ich liczbie (X_3) w połowie przedsiębiorstw był nie większy niż 7%, a średnio co czwarta firma nie wprowadziła żadnego nowego produktu. Udział stałych dostawców w ogólnej ich liczbie (X_4) w połowie firm był nie mniejszy niż 80%, co wskazuje na ich dobre relacje z dostawcami. W co drugim przedsiębiorstwie odsetek pracowników kluczowych z wykształceniem wyższym (X_7) był nie mniejszy niż 55%. W około 40% przedsiębiorstw (37 z 91) wszyscy pracownicy posiadali odpowiednie kwalifikacje do pełnienia określonych funkcji w odniesieniu do potrzeb firmy (X_{14}). Średnio w co trzecim przedsiębiorstwie każdy pracownik co najmniej jeden raz w tygodniu korzystał w pracy z komputera (X_{15}).

Z tabeli 2 wynika, że jedynie cztery cechy X_1, X_2, X_4, X_{14} charakteryzują się relatywnie niskim poziomem zróżnicowania. Zatem ich średnie wartości posiadają wiarygodną wartość diagnostyczną, ponieważ dobrze opisują przeciętny poziom analizowanych zjawisk. Ponadto dość wysokie wartości średnie tych cech (89%, 78,4%, 68,7% i 81,7%) dają podstawę do stwierdzenia, że te obszary kapitału intelektualnego przedsiębiorstw należy ocenić wysoko.

Z tabeli 4 wynika, że ponad jedna trzecia firm nie posiada żadnego systemu zarządzania, co nie jest zadowalającym wynikiem. Ponad połowa ankietowanych praktykuje liniową strukturę organizacyjną, a jedna piąta wykorzystuje strukturę funkcjonalną. Tylko kilka przedsiębiorstw stosuje strukturę macierzową i dywizyjną. Najchętniej realizowaną strategią jest strategia innowacyjna, którą stosuje około jedna trzecia respondentów. Najczęściej stosowaną formą wynagradzania pracowników na stanowiskach kluczowych jest wynagrodzenie czasowe z premią za wyniki. Najmniej popularne jest wynagrodzenie akordowe. Ponad połowa firm wykorzystuje formalne, wewnętrzne i zewnętrzne źródła informacji. Źródła informacji o charakterze nieformalnym są wykorzystywane przez prawie jedną trzecią respondentów. Prawie trzy czwarte ankietowanych posiada i na bieżąco aktualizuje bazę klientów. Tylko kilka przedsiębiorstw ma bazę klientów, której nie wykorzystuje w działaniach operacyjnych. Około jedna trzecia firm wykorzystuje klasyczne oprogramowanie (np. finansowo-księgowe). Specjalistyczne oprogramowanie stosuje 45,1% badanych. Systemy CRM i ERP nie są wykorzystywane na szeroką skalę. 39% badanych korzysta z systemu CRM, natomiast systemu ERP używa tylko 18% respondentów. Posiadanie patentów, wniosków racjonalizatorskich, znaków towarowych i handlowych nie wygląda korzystnie. Ten obszar kapitału intelektualnego wymaga usprawnienia. Prawie 100% firm ma dostęp do Internetu, co jest wynikiem bardzo dobrym. Jednak samo posiadanie Internetu nie jest wystarczające do uzyskania przewagi konkurencyjnej. Bardzo ważne jest odpowiednie łącze dostępne. Najlepszym rozwiązaniem jest łącze szerokopasmowe, które posiada większość badanych (60,6%). Ważny jest również stopień wykorzystania Internetu w różnych obszarach działalności firmy (tab. 4).

5. Podsumowanie

Wyniki badań wskazują, że skuteczność i efektywność kapitału intelektualnego podmiotów zorganizowanych Podkarpacia należy poprawić. Poza kilkoma przebadanymi obszarami wyniki generalnie nie są satysfakcjonujące. Być może na taką ocenę wpłynął również odsetek braku odpowiedzi na wybrane pytania (w niektórych przypadkach dość duży). Wydaje się, iż jedną z przyczyn takiej sytuacji jest mało profesjonalna wiedza na temat współczesnych wyzwań determinujących funkcjonowanie podmiotów zorganizowanych. Kolejnym wnioskiem z prowadzonych badań jest potrzeba stymulowania poprawy skuteczności KI, podobnie jak to jest już realizowane w NTHills i KIGNET. Rezultat badań wskazuje ponadto, iż stan KI w przedsię-

biorstwach jest mocno zróżnicowany pod względem niektórych cech. Cel badawczy został zrealizowany, a hipotezę naukową zweryfikowano pozytywnie.

Literatura

- Bąk M., *Uwagi na temat pojęcia i klasyfikacji wartości niematerialnych*, [w:] *Informacyjna funkcja rachunkowości w gospodarce współczesnej*, red. A. Dyhdalewicz, G. Klamecka-Roszkowska, J. Sikorski, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2008.
- Čarnický S., Krupa K.W., Skotnyy P., *Business Intelligence: theory and practice*, Publishing House of Rzeszow University, Rzeszow – Košice 2011.
- Kasiewicz S., Rogowski W., Kicińska M., *Kapitał intelektualny. Spojrzenie z perspektywy interesariuszy*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2006.
- Kolarz M., *Znaczenie wiedzy i kapitału intelektualnego we współczesnej gospodarce i organizacji*, [w:] *Kapitał ludzki w dobie integracji i globalizacji*, red. B. Kozusznik, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2005.
- Moore L., Craig L., *Intellectual Capital in Enterprise Success: Strategy Revisited*, Wiley 2008.
- Mroziewski M., *Kapitał intelektualny współczesnego przedsiębiorstwa. Koncepcje, metody wartościowania i warunki jego rozwoju*, Difin, Warszawa 2008.
- Poltorak A.I., Lerner P.J., *Essentials of Intellectual Property: Law, Economics, and Strategy*, Wiley 2011.
- Tkáč M., Babiak M., Krupa K.W., *Lewarowa siła personelu MSP (rezultaty międzynarodowych badań)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2012.
- Zyla M.L., *Fair Value Measurements. Practical Guidance and Implementation*, Wiley 2010.

ASSESSMENT OF INTELLECTUAL CAPITAL LEVEL IN ENTERPRISES OF PODKARPACKIE VOIVODESHIP BASED ON EMPIRICAL RESEARCH RESULTS

Summary: Intellectual capital (IC) is one of the most important factors influencing the competitiveness of enterprises. The aim of the paper is to present the empirical research results concerning the chosen aspects of evaluation of the intellectual capital level in enterprises. Questionnaire and statistical methods were used in the research process. The results were presented in tables. 2010 was the period of research. 62 features of IC were taken into consideration in the research process. The results show that the state of intellectual capital in the analysed group of 122 enterprises is relatively on a low level.

Keywords: intellectual capital, company, statistical feature.